

سُورَةُ الضُّحَى ﴿٩٣﴾ DUHÂ SÛRESİ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Bu sûre-i celile 11 âyet, 40 kelime, 170 harften ibârettir. Duhâ; kuşluk vakti demektir. Adını bu kelimededen alır.

Sûrede âhîrzaman peygamberinin hususiyetlerinden biri yâni yetim oluşu ele alınır ve kendisi teselli edilir. Yetimlikle henüz hidayete girmemiş olmak arasında bir bağ kurulur. Esas olan şükürdür, anlayış, hoşgörü ve cömertliktir.

1- وَالضُّحَىٰ

2- وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ

Burada Müfessirin-i İzam'ın verdiği mânâ yine kasem yemindir. Fakat duha zamanı ile kasemdir. Duhâ; Güneşin en kuvvetli zamanı meselâ güneş doğduktan sonra harareti biraz zayıf sarı olur. Ondan sonra işrak zamanı, güneşin kuvvetli zamanıdır. وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ Kararıp sakinleştiği zaman gece hakkı için.

Ehl-i mânâ olan Mevlâna Celâleddin-i Rumi Kaddesâllâhü Sır rahülaziz buyurmuş ki; "Burada **Vedduha**'dan murâd, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in kâlbidir. Cenâb-ı Âllâh, onunla yemin ediyor. **Velleyli**'den murâd olan, onun vücududur. Öyle ise

bu âyette Hâlik-i Kâinat, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesel-lem'in mübarek kâlbi ve onun mübarek vücudu ile yemin ediyor."

Diğer mânâ ise; "**Vedduhâ** doğrudan doğruya Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'in mübarek yüzüdür. **Velleyli izê secâ** ise onun saçlarıdır."

مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ 3-

Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı.

Bir ara vahyin gelişi gecikti. Müşrikler "Rabbi O'nu terk etti, O'na darıldı" dediler. Bu konuşmalar ve sataşmalar Efendimize ağır geliyordu. Bu husus âyetlerle izah edilmiştir.

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ 4-

Elbette âhret sana dünyadan (yahut işlerinin sonu, başlangıcından) hayırlıdır. Yâni sen böyle hâlden hâle, hayırdan daha hayırlısına durmadan yükselip gideceksin.

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ 5-

Pek yakında Rabbin, sana o kadar çok ihsan edecek ^طفَتَرْضَىٰ razı oluncaya kadar. Rabbin, sana razı oluncaya kadar in'am ve ihsan eder. Bu âyet nâzil olduğu zaman Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, "Öyle ise benim ümmetimin cehennemde yanmasına razı değilim." İmam-ı Ali Radiyallâhû Anh'ın naklettiğine göre; "Ben, Rabbin bana razı oldun mu Ey Muhammed?" deyinceye kadar ümmetime şefaathedeceğim. O vakit, "Evet, ey Rabbin! Razi oldum" diyeceğim.

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ 6-

Ey Habibim, hiçbir zaman sevgi muhabbetim azalmamıştır. Seni yetim olarak bulmadım mı? Seni yetim bulup barındırmadım mı?

Asıl yetim küçükken babadan öksüz kalan demek olup, bunda tek başına yalnız kalmış olmak mânâsı vardır.

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ -7

Seni yolunu kaybetmiş bulup da doğru yola götürdük.

(Âyetin sebab-i nüzulü; Server-i Âlem Sallâllâhû Aleyhiveselû lem'e daha nübüvvet gelmemiştir. Risâlet gelmeden evvel bütün Kureyşiler O'nu severdi. Hased, nübüvvet geldikten sonra başladı.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem yolu nasıl kaybetti? Cibril-i Emin, O'na nasıl buldurdu? Server-i Âlem Sallâllâhû Aleyhivesellem'e daha nübüvvet gelmeden önce yirmi yaşında iken, ahlâk-ı hasene sahibi olduğu her taraftan biliniyordu. Hatice-i Kübra, Mekke-i Mükerrerme'nin en zenginlerinden idi, aynı zamanda çok güzel idi. Çevredeki hükümdarlar çok talip oldular, kimseye tenezzül etmemiştir. Onun develeri vardı, Meysere adında bir de kölesi vardı. Bütün Kureyşiler olduğu gibi o da ticaretle meşgul idi. Kış mevsiminde Yemen'e, yaz mevsiminde Şam'a giderlerdi.

Rasûl-û Ekrem'in bu ahvâlini işitince kâlbinde bir arzu istek olmuş. Yaş da epey fark var, nasıl yapacağını düşündü. Bir de bu haberler doğru mudur, değil mi diye araştırarak.

Sefer zamanı idi, Ebu Talib'e haber gönderiyor. Diyor ki kervanımız Şam'a gidiyor, çalıştırmak niyeti ile değil benim kölem vardır, başka adamlarım da var. Eğer münasip görürsen Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem, kervanla beraber Şam'a kadar gidip gelsin. Yalnız kervana nezaret edecek, işi çalışmak değildir. Ebu Talip de Rasûl-û Ekrem'e söylüyor. O da teklifi kabûl ediyor.

Güzel bir deveyi hazır ediyorlar. Ertesi gün Rasûl-û Ekrem

Sallâllâhû Aleyhivesellem, kabile ile Şam'a müteveccihen hareket ediyor. Şam'a yakın Kadem adında bir köye gelinceye kadar Meysere, ne lâzımsa satacağını satmış ve alacağını da almış ve çok da kâr etmiş. Âdet üzerine kervanın dönüşünü beklemeden haber gönderdi Hatice-i Kübrâ'ya kim gidecek haber vermeye dediğinde, Rasûl-û Ekrem de buyurmuş, "ben gideceğim" demiş. O kabile, kervanda bulunan Ebû Cehil demiş ki; "Ey Meysere bu çocuk, genç yolu bilmez. Nasıl olur da sen, onu haber için gönderiyorsun? Meysere de cevaben; "O, yolu senden benden de iyi bilir" demiş.

Hazır eder güzel bir deve. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, haberci olarak deve ile Mekke'ye hareket eder. Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, peygamber olmadan evvel de kalbi daimâ Âllâh ile meşguldü. Kendi hâlinde meşgul iken deve doğru yoldan çıkmış. Bir müddet devam edince Cebrail Aleyhisselâm zuhur ediyor, devenin yularını çeker, Mekke'ye kadar getirir. Yolu birkaç saatte kat eder. Deveyi Hatice-i Kübra'nın evine bırakıyor. Kendisi de amcasının evine geri geliyor.

Meysere kâfile ile hareket etmeden önce Hatice-i Kübra demiş ki; "Her zaman işin ticaret idi. Fakat bu sefer mühim olan; Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem yolda ne yaparsa, ne ederse, yer içer ve görüşürse her şeyini bana bildireceksin" diyor. Meysere de yolculuk esnasında Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem'de neler görmüşse, hepsini Hatice-i Kübra'ya naklediyor. O zaman Hatice-i Kübra gelen nakledilen haberlere göre kanaati; Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, dünyaya gelmiş geçmiş olan insanların en mükemmeli olduğunu anlıyor.

Bundan sonra Hatice-i Kübra kararını verip Ebû Talip'e haber gönderiyor. Diyor ki; Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem eğer kabûl ederse ben ona hizmetçi olarak gelirim. Neticede durum geliyor, ziyâfetler yapıyor, yemekler yeniyor. Herkesin zihninde

idi Hatice-i Kübra ne kadar zengin, Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem de ise bir şey yok. Bunu izâle etmek istedi Hatice'yi Kübra. Dedi; "Ey Ma'şer-i Kureyş! Siz beni biliyorsunuz, ne kadar zengin bir kadını. Şimdiye kadar da kimse ile evlenmeye talip olmadım. Bu ana kadar ben böyle zenginim. Muhammed Sallâllâhû Aleyhivesellem de şu anda bir şey yok. Hepinizin huzurunda bütün mâl-ı servetimi, O'na hediye ettim, bağışladım. Bu saatten itibaren ben en fakir kadını. İsterse O beni alsın, yine O zengin ben fakirim. İsterse O almasın.

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ Şam'dan deve ile yalnız avdet ederken yolu kaybetmiştin. Cibril-i Emin geldi, seni iki saatte Mekke'ye kavuşturdu.

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ 8-

Ve seni yoksul iken bulup seçip de zengin yapmadı mı? Sen serveti yok bir yoksul iken, yine seni seçip zengin kılmadı mı, demektir. Rasûlullah Sallâllâhû Aleyhivesellem'e babasından bir dişi deve ile bir cariye başka miras kalmamıştır. Sonra Âllâh-û Teâlâ, O'nu önce Şam'a yaptığı ticaret seferinden elde edilen bee reketli bir kâr ile, Hatice-i Kübra ile evlendikten sonra da onun bütün servetini hibe etmesiyle zengin etmiştir.

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ 9-

O hâlde sakın yetime kahretme, onu üzme.

Bir hadis-i şerifte; "Yetim ağladığı zaman, ağlamasından Arşûr; rahman titrer. Âllâh-û Teâlâ, meleklerine buyuruyor; "Ey meleklerim! Şu babası toprakta kaybedilmiş olan yetimi ağlatan kimdir?" Melekler; "Yâ Rabbi, sen âlimsin" derler. Âllâh-û Teâlâ buyuruyor; "Şahit olun, kim bunu susturur hoşnut ederse kıyâmet günü, Ben

de onu hoşnut etmeyi taahhüt ediyorum.” Diğer bir hadis-i şerif de Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem. “Ben ve yetime tekeffül eden şu ikisi gibiyiz. Âllâh Azze ve Celleden korkarsa” buyurmuş ve şahadet parmağı ile orta parmağını göstermiştir.

10- وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ

Dilenciye de kovma azarlama. İsteyeni yahut soranı azarlama yâni azarlayarak kovma da lütfet, ihtiyacını gider yahut yumuşak dille reddet.

11- وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

Rabbinin nimetine (ihsanına) gelince O’nu minnet ve şükranla an. Gerek mevcut, gerekse olacağı vaad edilen nimetini hemen söyle, anlat. Sadece lâfını ederek ve gösteriş yaparak gururlanmak için değil. Hakkını takdir, şükrünü yerine getirmek için eserini gösterecek, başkalarını da istifâde ettirecek şekilde, sözlü veya fiili olarak anlat.

Âllâh’ın muhtaç kullarına maldan mal, ilimden ilim, vaadden vaad ile lütuf ve ihsan ederek; sonunun önünden, ahiretin dünyadan daha hayırlı olduğunu duyur. Böyle nimeti anlatmak sûretiyle Rabbinin büyüklüğünü herkese tanıt.

Bu Duhâ sûresinin sonunda ve ondan sonra Kur’ân’ın sonuna kadar her sûre bittiğinde tekbir getirmek sünnettir. Bu, Rasûlûle lah Sallâllâhû Aleyhivesellem’den rivayet edilmiş olup öteden beri yapıla gelmiştir.

